

נועה שקרג'י

אינטרנטיקה

תורת השירה בעידן האינטרנט

מוסד ביאליק • ירושלים

תוכן העניינים

7	מבוא
17	פרק ראשון: קיצור תולדות שירת האינטרנט
17	האינטרנט כסביבה ספרותית
20	הפקה והפצה
23	פרקטיקות יצירה חדשות: שירה דיגיטלית קונספטואלית
30	קהילות ספרותיות מקוונות
36	פרק שני: תיעוד
37	"חפְּשְׁתִּי עַל עֲצָמֵי בְּגוֹגֵל / וְלֹא מְצָאתִי": תיעוד התיעוד
44	"שְׁאַלְתִּי אֶת גּוֹגֵל": תיעוד האני
45	"שלא יעלה לך / שלא תיגמר לי ה": התיעוד החברתי
56	"אני באינטרנט לא מהיום": התיעוד התרבותי
63	פרק שלישי: "הייקו יומי לפייסבוק באייפון": האינטרנט ככלי של המשורר
64	"אִינְסְטוּלִינְג יו מִי לִזְרֵד": השראה לכתובה
67	השירים הנראים: אמצעי להפצה
71	מגבת הלשון: כלי חברתי
76	המשורר: בין כול יכול ולא יכול

80	פרק רביעי: משחק
	"היו בינינו רגשונים, קישורים ואלף חברים משותפים": שעשוע לשוני
91	
97	"איך להתגבר": רדי מייד ויצירה לא מקורית
101	קוד: חדירה אל מנגנונים אינטרנטיים
106	אחרית דבר: על שלוש צורות של אינטרנטיקה
120	ביבליוגרפיה

מבוא

(163)

היתה בעיה לטעון
את הדף המבוקש
פעל בהתאם

(תומר ליכטש, "לורם איפסום")¹

איך מתמודדת השירה, אומנות עתיקה ואינטימית, עם שאגת האינטרנט המחרישה? מי מחליט אם הטקסט הוא שיר ואם הכותב הוא משורר? איך אפשר לכתוב שירת אינטרנט בלי להכיר שפות תכנות? האם לכתוב שיר פירושו ליצור יש מאין? מה עושים כאשר כמות הלייקים הופכת לכרטיס כניסה לקנון הספרותי? מה ההבדל בין שיר שנכתב על האינטרנט, שיר שפורסם באינטרנט ושיר שנכתב על ידי גוגל? תשובות לשאלות כגון אלו מוצגות בספר זה, המבקש לתאר ולהגדיר לראשונה את מאפייני שירת האינטרנט העברית.

מתרגמים נוהגים לציין שהשדה הטכנולוגי הוא מחולל הערות השוליים הגדול ביותר בתרגום יצירות ספרותיות. מי יבין בעוד חמש או עשר שנים שיר על חוט טלפון שהסתבך? עם זאת הזמניות והחמקמקות של ההמצאה הטכנולוגית, שהיא תמיד רק הקדמה להמצאה הבאה שתתגלה מייד, מטילות לא פעם צל על החוויה האנושית הראשונית, על תחושת הקסם, האקסטזה וההשפעה

1 ליכטש, לורם איפסום, בלי מספרי עמודים.

המיידית שאנו חווים בכל המצאה טכנולוגית חדשה. בעשור האחרון, השירה העברית מתקדמת כמו בפוטוסינתזה אל אורו של האינטרנט, המשפיע השפעה חסרת תקדים, לטוב ולמוטב, על האופן שבו קוראים שירה, על המיידיות שבה מפרסמים שיר, על קלות הקשר בין המשורר לקהלו ועל יכולות ההפצה של השיר.

השירה האינטרנטית באה לידי ביטוי במגוון צורות אסתטיות ואומנותיות. רבים מן המשוררים הקנוניים בישראל אינם ילידים דיגיטליים, אבל בעשור האחרון עיסוקם באינטרנט הולך וגדל. בו בזמן משוררים חובבים רואים באינטרנט מדיום שמאפשר פרסום שירים ללא לקטורה ועם קבלת פידבק מידי מהקוראים. אם לפני עידן האינטרנט הייתה השירה נחשבת לנחלתם של מעטים, נדמה כי העידן המקוון הביא עימו מבול של משוררים ושירים המופיעים כמעט תחת כל שורת כתובת אינטרנטית: אתרים ובלוגים של משוררים, פורומים לשירה חדשה או עתיקה, אתרי מוסדות ספרות פיזיים ודיגיטליים, וכל אלה מגובים במסה כבדה של קבוצות ופרופילים ברשתות החברתיות. ההשפעה העמוקה של הסביבה המקוונת באה לידי ביטוי בתרבות הספרותית כולה, במספר הכותבים, בריבוי ספרי השירה, בשינוי תפקידם של כתבי העת, באירועים ספרותיים ובשינוי הטעם אצל שומרי הסף הספרותיים – העורכים, המבקרים והחוקרים, המרגישים בשינוי בשדה ומבקשים להגיב לו.

ספר זה ממפה את התופעות המרכזיות של שירת הרשת ומכנה אותן בשם הכולל "אינטרנטיקה", מלמד על הנושאים העיקריים הקיימים בשירת האינטרנט בישראל ומאפיין את תפקידו של המשורר בעידן האינטרנט כמתעד משחק, מי שמתעד את ההתפתחויות הטכנולוגיות באמצעות השימוש בהן ביצירתו שלו. אינטרנטיקה דנה באינטרנט כמרחב יצירתי פואטי ובשירה כפרקטיקה תקשורתית המזינה את המדיה וניזונה ממנה.

למרות השיח הציבורי הער סביב שירת הרשת, הדיון התאורטי בנושא זה עדיין חסר. אולי בשל רוחב התופעה, ואולי בשל האוריינות הגבוהה שהיא דורשת, אין הכתיבה על אודות שירת האינטרנט מתיימרת להקיף את הסוגים השונים של המופעים הרלוונטיים, אלא

לאבחן ולהמשיג תופעות יחידות, כגון קהילות מקוונות או כתיבה לא מקורית. היעדר מחקר שמתאר את התופעות השונות ומשווה ביניהן מחזק את הרגשת העומס והבלבול ביחס למפגשים שבין השירה לאינטרנט, ומייצר שפות שונות, לעיתים מקבילות, המקשות את הבנת התמונה הכוללת ואת השיחה הפשוטה על שירת האינטרנט. יתרה מזו, מטבע ההתקדמות הטכנולוגית גם הכתיבה הקיימת מפגרת מאוד אחר הנעשה בשטח. למשל, למרות הדיון הקיים בקהילות ספרותיות מקוונות ובהתממשותן באתרים, בפורומים וברשימות תפוצה, רק מעט דיון יוחד לרשתות חברתיות בכלל, ולפייסבוק בפרט. מאז ומעולם היו "טכניקות תרבות" מצויות בשימוש, טרם המשגתן התאורטית והכפתן לקונספט מחקרי או היסטורי.² "טכניקות תרבות" הן אופני כתיבה, קריאה, ציור ועוד. הן מצויות בשימוש תמידי והן משתנות תדיר, משום שהן קשורות בדרך כלל במקום ובזמן מסוימים. המושג "שירה אינטרנטית" מתאר קבוצה של טקסטים בעלי מאפיינים אומנותיים משותפים המשתמשת בטכניקה תרבותית שקיימת כמעט שני עשורים, אבל עד כה הומשגה באופן חלקי בלבד. ייתכן שהיעדר ההמשגה נובע מן הנטייה לחקור טקסטים ספרותיים זמן רב לאחר פרסומם, מתוך פרספקטיבה היסטורית שבאמצעותה אפשר לבחון את איכותם על פי קריטריונים של התקבלות והשפעתם על יוצרים צעירים.

ספר זה מבוסס על תיעוד שנעשה בשדה השירה העכשווי, והוא מציע סקירה רחבה של מנעד התופעות האסתטיות המחברות בין שירה לאינטרנט וקובע קווי אורך ורוחב שבאמצעותם יהיה אפשר להעריך את התופעות האלה. מצאי השירים המקיימים קשר עם האינטרנט נקראים כאן בשם הכולל "אינטרנטיקה", והם מחולקים לשלושה סוגי מפגשים בין השיר למדיום: שירים שהאינטרנט בהם הוא בבחינת נושא וצורה, כגון שירים על וייז (waze) ושירים הנכתבים בצורה של צ'ט; שירים המתפרסמים בכמות שונות באינטרנט, כמו למשל ברשתות החברתיות; ושירים הנכתבים באמצעות מנגנונים אינטרנטיים או על